

синтаксис на езика, общ за участниците в изпълнението – музиканти и аудитория. Хората, независимо дали изпълняват, слушат или танцуват музиката, реагират на нея, чувстват я като израз на вътрешната част от човешката природа [Blacking, 1992:302, 304]. Тази биологическа даденост прави хората сензитивни, осигурява сензомоторните канали, по които свирач и аудитория си комуникират, дава им възможност да резонират на музиката, да я възприемат като слушатели.

Зурнаджийската музика, предназначена не за себе си, а за другите, е функция на контакта между музиканта и аудиторията. *Майсторът* зурнаджия е колкото интерпретатор на традицията, толкова и автор, който я реализира творчески. Подобно на някогашните композитори във времената на живото изкуство на импровизацията, които усещат въздействието на музиката си върху слушателите в момента, когато тя излиза изпод пръстите им, зурнаджиите проверяват и оценяват в момента на изпълнение по реакциите на аудиторията съдържателността на музиката си и често според барометъра на публиката я развиват и променят. Свирачите винаги са твърдяли, че музиката “зависи от хората” – техните реакции, желания, настроения, поведение определят как и каква музика ще направи майсторът: “Майсторът свири по желание на хората – каква песна искат” [АИФ I, №100, с. 40]. Усещането на настроенията и желанията на хората е един от критериите за високо майсторство и условие за добро заплащане, доколкото професионалният музикант разчита и на *парсата*.

Контактът на свирача с аудиторията се осъществява визуално: “гледаш човека и преценяваш”, казва разложки зурнаджия и пояснява, че само като види *хорото*, “рисува в мозъка” си музиката му [М.К., с. 24]. Маркери за избирането на подходяща музика са външният вид, облеклото, възрастта, етническата принадлежност, полът на слушателя или танцьора, по които зурнаджията отгатва предпочитаната от него музика. Емоционалната реакция – жестове с глава, ръце, тяло, сълзи или усмивки, порив за танцуване – е допълнителната информация, насочваща към правилен избор на музиката. Има, разбира се, и директно подаване на информация – когато някой дава поръчка за специална мелодия.

След отгатването на желаната от аудиторията *песна*, зурнаджиите я свирят според играсщите *хорото*. Водещият (*баша*) като най-добър танцьор определя стъпките, ритъма, музиката. Затова *майсторът* зурнаджия върви до него, наблюдава и следва движенията му, ако се наложи, променя темпото, “тактовете”, импровизира, реагирайки в момента на играта. Такъв уникален синхрон между музикант и танцуващ отвежда към синкретизма и архаичните корени и е белег на устната музика. Правещите музика без нотация развиват музиката по време на изпълнение. Този органичен елемент в музикалната композиция (органично присъствие на човека в правенето на музика) се описва като процес на мислене в движение [Blacking, 1992:305]. Зурнаджиите демонстрират многократно в изпълнителската си практика процеса на мислене в движение, особено в танцовия си репертоар. Най-трудни за синхронизиране са *тежките долнострумски хора*, част от репертоара на петричките зурнаджии. Свирачът знае мелодията, но я пресътворява в момента на изпълнение, като я “разтяга по стъпките на хорото” – променя темпото, добавя дялове в мелодията, импровизирайки. Според професионален танцьор този “невероятен синхрон между музика и танцьори” е нещо “оригинално”, което “не може да се направи изкуствено” [И, с. 14]. Едновременно наследено като майсторство в зурнаджийската практика и интуитивно, това умение, окачествено като “народностен гений”, е характерно за петричките